

„LUPTA FENTRU LUMINĂ“

„LUMINA PRIN LUPTA“

REVISTA LITERARĂ

APARE ODATA PE SĂPTĂMANA

DIRECTOR T. H. M. STOENESCU

ABONAMENTUL

Pe un an 20 Lei
Pe 6 luni 10 „
Pe 3 luni 5 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

12, Strada Bis. Eni, 12 — București.

ANUNCIURILE

Linia de petit. 20 b.
1/2 pagină 15 lei
1/4 „ 8 lei

PABLO DOMENICH¹⁾

(ISTORIE MILITARĂ)

Dupe povestirea unui martor ocular

de

CARMEN SYLVA

(Urmare și fine).

Pablo năvăli afară din odaia, pe întunericul nopții și pe furtună. Doctorul ră-mase nemișcat și, ca desbătut într'o clipă, își reaminti rugămintea lui Pablo și, rușinat, privea la rămășițele risipite pe jos. Se duse la fereastră, în care bătea ploaea. Se uită la ceasornic, și văzu că întârziase cu un ceas și jumătate; fu coprins d'un simțiment de remușcare și de părere de rău, căci inima-i se sbuciuma în piept.

Aștepta nerăbdător să vie Domenich. Greșise mai multe operații, și pe de-asupra se umilise și în acest fel.

Își aminti de câte ori certase pe Pablo, și cum acesta nu-i răspunsese nici odată. Fie-care din acele scene treceau pe dina-

intea ochilor lui, dar lămurite, mărite. Ar voi, fără îndoială, să-și repare nedreptățile. Ar cumpăra un inel pentru *novia*; ar ajuta la așezarea tinerei căsnicii....

La cel mai mic sgomot, se oprea, trăgea cu urechia: nu s'auzia nici un pas, și numai ploaia picura d'alungul geamurilor.

Ostent în fine, se culcă în pat și stinse luminările. Nu putu să adoarmă multă vreme, căci, tocmai când ațipea, i se părea că aude pasul lui Domenich; și se redeștepta, până ce, la urmă, osteneala învingându-i neliniștea sufletului, și dorința ce simțea d'a-și îndrepta greșala, îl ajută să adoarmă într'un somn greu.

În vremea aceea, Pablo rătăcea pe câmp ca un nebun. Câte odată, la lumina câte unui fulger, zărind vr'o cruce, îngenunchia înainte-i și se ruga. Dar rugăciunea nu-i ajungea până la buze. Numai un cuvânt le mișca mereu: Răzbunare! Răzbunare asupra aceluia care-l lovise peste obraz, pe dânsul, Pablo, cel mândru, Pablo cel liber, cel nevinovat!

Apoi, cugetă că după religia creștină cată să fie răbdător și că, dacă s'ar răzbuna, ar muri și el.

— Și frumoasa mea *novia*, iubita mea!

1). Această frumoasă năvelă scrisă în timpul din urmă de ilustra noastră regină și poetă, a fost tradusă anume pentru *Calendarul ilustrat Bucureștean, 1889*, de unde am scos-o; dacă am reproduș-o în întregul ei și în „Revista Literară“, am făcut-o spre a arăta cititorilor noștri din ce materie se compune calendarul editat de librăria Haiman, care mai conține o mulțime de alte nuvele, poezii, studii, biografii, și peste 35 de ilustrații, portrete, vederi, etc. Este pentru întâia oară că se publică la noi un calendar atât de îngrijit.

se vaită el. Mi-o vor lua-o. Mă vor împuşca ca p'un câine, și ca pe un ucigaș, nici chiar nu mă vor îngropa creștinește.

Ast-fel cugeta el; dar palma îi ardea fața și ploaia nu i-o spăla. Se trânti pe pământ și mușcă iarba: se lovi cu capul de cruce; dar ai fi zis că în vinele lui curge aramă topită. I se părea că pieptul și capul vor să izbucnească. Câte odată deschidea gura mare, simțind că se înăbușește, și se lovea cu pumnii în piept, ca să poată răsufla.

— Și l'am rugat cu toate astea! Și pentru ce? Pentru că a murit poate vr'un rănit în mâinele lui? Par'că n'ar fi tot aia, unul mai mult sau unul mai puțin, dacă cazî pe câmpul de bătaie ori sub cuțit, ori.....

Nu termină, căci, la ultimul cuvânt, ini-mă-i încetase d'a mai bate.

Apoi cugetă că fusese el de bun și de cinstit și că în scurtă vreme ar putea să nu mai fie același.

Dar acea lovitură peste obraz nu'l degradase oare în de-ajuns? Putea să cază cum-va mai jos? Se cutremură. Simți atâta ură în potriua lui Don Ramon, că-i venia să se repeadă la el, să'l sugrume în pat. Dar nu, nu așa, nu așa.....

Se așeză pe o piatră, pe când apa curgea de pe hainele lui, și începu să-și zmulgă cu fierbințeală firele din barbă, ca și cum ar fi voit să-și o scoată cu totul. Avea crucea bravilor, era hotărît pentru cea mai mare distincție, și să făptuiască o asemenea mișelie! Dar fapta lui Don Ramon era mai mișelească; căci Pablo nu se putea apăra, și el îl dezonorase.

Își frecă ochii cu palmele, căci simțea cum se urcă sângele întrênșii. În acel timp, ura până și pe comandantul, care'l umi-

lise, pe el atât da mândru, și'l silise să slugărească. Cu toate astea, își inbia mult comandantul. Numai pentru dânsul repurtase acea izbândă și făcuse alte fapte vi-tejești, pentru dânsul primise acea stare umilită; pentru dânsul s'ar fi aruncat în foc!

— A! Don Vicente! Don Vicente! murmură el. Și cu toate astea, te iubesc; căci ești un eroi. A! Don Vicente! Ai cerut prea mult de la mine! Dacă voi face una ca asta, Don Vicente, vei pune să mă împuşte și apoi o să fii foarte trist!

Și înfierbințeala i se urcă de la grumajî la ochi: lacrimile îi zguduiau pieptul cu putere. Lovi cu piciorul în pământ, scrijni din dinți, se sculă și fugi mai departe. Intr'o vale sâlbatecă, se rezemă de o stâncă umedă de ploaie; voia să fie cât de departe de Don Ramon, spre a nu-și putea pune planul în lucrare. Numai sângele l'ar fi spălat de rușine. A 'l ucide, ar fi fost să-și primejduiască însuși viața. Viața lui? Ce-i pasă! La ce ar fi trăit, vestejit, dezonorat!....

Atunci îi apărură înainte chipul logodnicei lui. Cât ar plânge ea, când ar afla că a murit! Dar așa,—cum ar cuteza s'o sărute? El își trecu peste obraz de mai multe ori mâneca plină de ploaie, ca și cum ar fi voit să șteargă palma ce i se lipise.

Dar apa cerului nu spală dezonoarea!

Ploaia curgea în vale cu un sgomot sînistru; șiroaiele de apă ce se formaseră, rostogoleau stâncile până jos și se aduna în fund, ca un fluviu spumegând. Pablo auzia zgomotul și simțea apa picurându-i pe ceafă. Era încă așa de întuneric, că nu-și putu distinge degetele în fața ochilor. El lovi cu pumnul în stâncă pe care ședea și cugetă că soarta era pentru dânsul

mai tare și mai rece ca acea stâncă, dar că și el va ști să fie mai tare și mai rece.

Mai exista oare pentru dânsul durere sau suferință? El nu mai știa de cât de răzbunare! Și valea sonoră răspundea în acorduri amenințătoare, ca și cum ar fi păstrat ecoul tunurilor bubuitoare ce trăsniseră asupra-î, ca și cum și ele ar fi intonat cântul răzbunărei.

În sfârșit, zorile reci și palide se iviră. Pablo ridică ochii spre cer. Iși simți gura amară, ochii împânjinați de o întristare furioasă, semănând cu Nemesis când străbate pământul plin de crime, ca să zdrobească pe acei ce se credea în siguranță...

Căută crucea dinaintea căreia stătuse mult timp îngenunchiat; și, negăsind-o, îngenuchiă înaintea unei alteia, pe care era atârnată o coroană uscată și udă de ploaie.

— Isuse Christoase! zise el, iartă păcătosului care m'a lovit și celui l'alt păcătos care n'a putut suferi mișelia.

Tocmai atunci, norii se răriră și se înroșiră pe cer, ca niște munți înflăcărați.

Soarele răsărea.

* * *

E parada Duminicii. Trupele stau rânduie. Generalul Don Fernando și strălucitorul său stat-major sosesc în galopul cailor. Cimbrul, încă umed de ploaie, îmbălsămește sub copitele cailor care-l calcă. Norii, înaintând încet pe cerul cenușiu, se înalță ca fumul ce ese din tunuri. Ploaia se scutură după copaci și picioarele cailor se cufundă în pământul înmuiat.

Generalul, vesel și mergând la pas, trece trupele în revistă, salută și le strigă: „Bună ziua, copii!”. La care i se răspunde prin strigătul: „Să trăiți!”

El îi cercetează pe toți, zărește și pe Pablo, și se miră că-l vede așa de poso-

morit; dar îl uită numai de cât. Apoi vin comandantul, adiutantii, medicii.... Pablo e în front și prezintă arma. Nimeni nu-l vede cu ce priviri se uită la Don Vicente: acesta, îl vede că nu are crucea la piept, — dar nu vede că în locul unde o purta până atunci inima îi bătea cu putere....

Iată că sosește și Don Ramon... Atunci Pablo îngălbenește ca un mort, face trei pași înainte, ia pușca la ochi, trage, și Don Ramon, lovit în inimă, întoarce privirile spre el, întredeschide buzele, apoi cade după cal, fără a mai zice o vorbă.

Pablo atunci azvârle pușca jos, înerucișază brațele, își lasă capul spre piept și așteaptă liniștit să-l aresteze.

Toți credea că Domenich a înebunit, și așteptau deznodământul cu neliniște.

După prânz chiar, se judeca înaintea consiliului de război.

— Ai omorit cu voință pe Don Ramon?

— Cu voință!

— Ce ți-a făcut?

— M'a palmuit peste obraz!

Toți se priviră.

— Și ce-î făcuseși ca să te palmuiască?

— Nimic.

— Te-a palmuit fără vină?

— Da, fără vină; jur!

— Cum se poate?

El povesti împrejurarea, liniștit, așa cum se întâmplase. Consiliul căută să-i dea circumstanțe ușurătoare.

— Știași că pușca ți era încărcată?

— Am încărcat-o eu însu-mi.

— Și-ai venit cu hotărîrea să-l omori?

— Da! cu totul hotărît!

— Și nu știași că vei muri și tu?

— Știam.

Emoțiunea lui se trăda printr'o ușoară tremurătură a buzelor. Ofițerii se consfă-

tuiră; dar legea era neîndurătoare.

— Măine de dimineață, tu, Pablo Domenich, vei fi împușcat.

Mușchii obrazului său nu se mișcă; ascultă, cu ochi mari, cetirea sentinței de moarte.

Cea din urmă noapte o petrecu aproape întregă cu preotul, căruia îi incredință crucea și iconița, ca s'o dea *novier* lui.

— Iconița asta, zise el cu un suris amar, m'a apêrat în potrive gloanțelor, dar nu și în potrive palmelor!

În lagăr, ostașii se adunaseră în grupuri, împrejurul focurilor, și toți discutașu asupra împrejurărei, unii mai tare, alții mai încet; o parte lăuda, alta învinuia, după firea fie-căruia; și, când se lumină de ziuă, tuturor le bătea în inimele.

* * *

Soarele se ridică pe un cer albastru, neînorat.

Sus de Samorostro, pe un șes, e un cimitir aproape în ruine, de unde se zărește golful Biscayaa, între două coaste păduratice. Albia mării albăstrește în depărtare, înconjurată de fagi și stejari. Pământul e roșu pe unde nu e acoperit de flori.

Vechiul zid al cimitirului, acoperit de vegetație, de mușchi și flori, bătea în roșu. Arborii seculari murmură, plecându-se sub adierea ușoară a mării. O pasere respândea cântecul ei limpede prin aerul dimineții.

Atunci, pământul tremură sub pași hotărâți și cadențați, pe când sunetul tobelor începu să se auză, și trupele înaintău, rînduindu-se pe o mare întindere; în cap, era falnicul regiment al husarilor „Pavia y Princessa“, lancieri de „Lucana“, apoi artileria, compusă de Aragonezi, bărbați frumoși, bravi, cu mușchii de fier, cu ochii

de jeratec. Venea apoi vînătorii „Havanah“. Nouă inși fură scoși din rînduri și așezați în apropierea cimitirului.

Așteptău ast-fel toți în linie; se auzeau numai câte-va comande scurte; în colo era tăcere adâncă. Așa de adâncă, în cât ai fi crezut c'auzi zgomotul undelor pe țermuri, sau bătăile propriei tale inimii...

Don Vicente ordonase, aproape pe șoptite, să iasă sapeurii din rînduri. Era așa de tras la față, că pielea îi se părea lipită pe oase.

Un cutremur străbătu printre rînduri, și toți se uitară la preot, investmântat cu insignii sacerdotale, suind încet treptele micului altar, clădit grabnic, ca din topor. Chipul Mântuitorului reieșea, sever, pe crucea lui, și părea că privește la ceia ce se petrece... Două luminări de ceară ardeau fără lumină sub razele soarelui.

Pablo fu adus cu mâinile legate.

Mergea hotărât, se ținea drept, cu ochii vioi. El ascultă rugăciunea, îngenunchiat înaintea altarului, și primi grijania cu credință și cu evlavie. Apoi, sculându-se, îmbrățișă cu privirea, în semn de „adio“, toate împrejurimile, și departe, departe, până peste Ocean...

Un ofițer se apropiă de dânsul și 'l întrebă dacă voește ceva, în ultimul moment.

— Da, răspunse el. Ar vrea oare Don Vicente să'mi dea mâna?

— Fără îndoială, și încă cu bucurie!

Îl conduseră înaintea comandantului; dar acolo își scutură mâinile, în semn d'a arăta că'i sunt legate. Don Vicente porunci să 'l deslegă. Apoi mâinile lor se strânsă cu solemnitate, pentru cea din urmă oară. Lacrimile șiruiau pe obrazul comandantului; fața lui Pablo era senină.

Fără-a se opune, Domenich privi zidul

și întorcându-se încă o dată spre Don Vicente : *Ahora?* (Acuma?) întrebă el c'un glas limpede.

Acesta își înclină capul. Atunci Pablo înaintă spre sapeuri, le făcu la fie-care câte un semn cu mâna și le zise; adio. Ei plângeau.

Apoi rezemându-se cu liniște de zid, se uită încă-o dată la soare, și singur el, cu voce tare, comandă :

— *Fuego!*

Pușini rămaseră cu ochii neudați de lăcrimi, și în timp de mai multe minute, toți acei viteji, adunați pe colina Samorostro, căutau în zadar să-și revie în fire. În sfârșit, generalul comandă să defileze trupele pe dinaintea cadavrului.

— Vai! La ce mai trebuia și asta? întrebă Francezul cu temere.

— Da, copilul meu, trebuie, pentru disciplină. Dar colo, în biserică, e întins cadavrul lui Don Ramon. Toți ofițerii mei vor defila pe lângă el, ca să nu uite nici o dată, că nu trebuie să insulte pe acela, căruia nu-i se poate da satisfacere...

Tradus de
Th. M. Stoenescu.

PE ȚĂRM STREIN

Intre străini, departe de țara mea iubită,
De tot ce am pe lume mai scump și mai dorit,
Ursită-am fost să cumpăr o zi mai fericită
C'un chin nețermurit.

Prin aer vântul cântă a toamnei molodie,
Cad frunzele din arbori și cerul e 'nnoarat;
Natura înbristată ades' e 'n armonie
C'un suflet întristat

În pieptul meu lovește a derului furtună,
Din ochii-mi pică lacrimă, e negru-al meu destin;
Căci nu se poate spune ce dureros răsună
Cuvântul de *strein!*

Paris.

Anna Ciupagia.

VORBE

Cu un ignorant te poți înțelege; cu un savant încă și mai ușor; dar nici dracu nu se poate înțelege cu un ignorant căruia i-a intrat în cap că e savant.

Acei care și uită propriul lor interes, spre a îngriji pe al altora, sunt cu adevărat înțelepți; acei care îngrijesc interesul altora, fără a uita pe al lor, sunt virtuți ordinari; acei care păgubesc interesul altora, spre a 'și-l face pe al lor, sânt oameni de nimic; dar cum se pot numi aceia care fac rău altora, fără folos pentru ei înșile?

Vrei să plăci celor cu care vorbești?

Ascultă-i la rândul tău cu bunățate și fără invidie, lasă-i să treacă de oamenii de spirit.

Omul este ca o substanță luminoasă înconjurată de umbră.

FERICITUL

I.

— Vino, îi scrisese amicului său, ca să asistă la fericirea mea.

Și prietenul lui venise.

Dupe ce se îmbrățișară cu căldură, îi explică :

— Știi, că, idealul meu, fata cu ochii mari, luminoși, la care nu îndrăsneam să-mi ridic privirea lacomă dar sfioasă, mâine va fi soția mea. De două săptămâni, ca logodnic, sărut pe fruntea-i albă, părul-i negru, mătăsos; îi ascund în palmele-mi cuprinzătoare mâinile-i mici, moie ca puful; îmi încălzesc sufletu'mi înghețat la razele ochilor ei frumoși. Când, dupe eșirea noastră din școală, necesitățile vieții ne-au despărțit, eu rămânând aici, tu ducându-te unde însărcinarea ce ți se dedese te chema, ne-am legat să ne scrim unul altuia dacă fericirea va bate la ușile camerii noastre solitare, spre a participa la serbarea evenimentelor norocoase ce ar putea să dea peste noi. Fericirea la ușa mea a bătut; tu, amic credincios, ai alergat la chiamarea ce ți-am făcut, și mâine

ai să joci la nunta mea. Am suspinat împreună mult sub greutatea a diferite nevoi și contrarietăți, vom ride mâine, într'o singură zi, sau mai bine în câte-va ore cât-va ține balul, ospățul, petrecerea în fine ce voi s'o fac, vom râde tot atât de mult, cât am plâns și oftat în timp de nu știu câți ani, trecuți acum. A! sunt fericit, adăogă el, cu o expansiune pe care amicul lui o asculta în tăcere ferindu-se, nu a o contraria, dar nici măcar a întrerupe prin vre-o silabă, ori prin vre-un gest, torentul cuvintelor aprinse ce sentimentul le grămădea din inimă pe buze'i,— sunt fericit, simț că eternă are să fie această fericire!

Și a doua zi nunta se făcu, splendidă prin veselie, prin muzică, prin toalete; prin culori, raze, parfumuri, sunete, prin tot ce poate face bucuria vieții omenești.

Când se îngăna de ziuă, arcușurile se opriră pe coardele obosite ale instrumentelor muzicale, balul de nuntă se sfârșise și amicii se despărțiră, promițându-și a-și scrie când vor avea să-și comunice vre-un nou eveniment vesel.

Dar în seara aceleași zile, prima din căsătoria fericitului Teodor, pe când soarele inclina spre apus, Marioara, fata albă, cu ochii negrii, cuprinsă de o boală repede, neașteptată, teribilă, pe care medicii știu cum s'o numească, dar nu se pricep cum s'o combată, se lupta între viață și moarte. Când soarele se făcu nevăzut pe cer, noaptea din natură năvălise și în viața fericitului însurățel, căci, cu ultima rază a astrului ziliu, se stinsese și viața Marioarei.

În fața acestei cumplite nenorociri, Teodor însă era liniștit. Părea că nu pricepea ce se petrece. Când se sculă de lângă patul ei, unde stătuse încremenit câte-va ore, atâta zise rudelor ce 'l încunjurău cu privire înspăimântate:

— Tăceți c'a adormit!

În ziua înmormântării, urmă tot în liniște dricul ce o ducea la locuința de veci. Acolo, după cum stătuse, în ajun, în genunchi lângă patu'i, în genunchi se puse lângă mormanul de pământ ce ascundea rămășițele so-

ției lui pierdute, unde stete încremenit, concentrat într'un gând ce numai el îl știa, și nu se sculă până ce alții nu'l ridicară cu sila. Dar lacrimi, nu pică nici una din ochii lui, și o vorbă nu zise celor ce 'l încongiurau și 'l pridideau cu felurite întrebări.

II

Trecuseră mai multe luni de atunci și amicul depărtat și aduse aminte de Teodor fericitul. Impins de dorul prieteșugului și de dorința de a-și dezmorți sufletul la spectacolul vesel al conviețuirii a doi soți ce se iubesc, veni să-i vază. Îl găsi pe Teodor în curte, plimbându-se printre flori cu un pas încet, absorbit pe gânduri. Se înnoptase. Teodor era în frac, cu legătură și mănuși albe, în toaleta de ginere în care 'l lăsase când se despărțiseră, dupe terminarea balului. Pe o bancă de verdeață se afla un buchet de flori, La o distanță de câte-va luni, dupe cununia lui, părea că 'l găsește tot în ziua veselă a nunții, tot în momentul fericit când era să-și ducă pe iubita lui la altar.

Înaintează către el, dar dânsul își continuă plimbarea fără a băga de seamă de noul sosit, fără a simți că vechiu'i și statornicu'i prieten se afla lângă el. Îl strigă pe nume. Teodor se deșteptă ca dintr'o visare, ațintește pe prietenul lui lung cu o privire distrată, apoi îi întinde mâna zimbînd. Prietenul, la rîndu'i, 'l privește cu luare aminte. Teodor e liniștit, senin, fericit tot ca în momentul când se despărțise de el în urmă, dar e slab, palid, și pe fața lui trasă se vede o espresiune ciudată, neînțeleasă. 'L intrigează toaleta lui și îl întrebă:

— Teodor, dar de ce ești în frac?..

— Ce fel, rîdunde el cu vioiciune și căs-când ochii mari, nu știi? Azi e numele ei.

— Da, în adevăr, întîmpină prietenul, dar Marioara unde e? Să...

— St! îi zise el întrerupându'l, doarme! Răspunsul îi păru ciudat, silind însă pe Teodor să șază lângă el pe banca de verdeață, 'l făcu o nouă întrebare:

— Ia spune-mi ești fericit?

— O da! Ți răspuse el cu grabă și cu un accent de naivitate ce numai din gura unui copil poate eși, unui copil care nu știe bine ce e *fericirea*, sau mai bine care numai fericirea știe ce e. Ți-am spus eu, adăose, când veniși în ziua cununiei că fericirea mea atât de mult așteptată, eternă are să fie!

Și obrajii i se colorară de o roșată vie. Prietenul se uita din ee în ce mai mirat la el, apoi îl ascultă continuând ast-fel:

— S'o fi văzut cum s'a uitat la mine când a adormit, să fi simțit strânsoarea de mână din momentul acela, poate c'ai fi înțeles și tu ce mi-a spus ea mie atunci, mie, numai mie. Să ție spuți, urmă el scoborând glasul și cu un ton misterios, mă iubește, sunt sigur, mă iubește tot atât cât o iubesc și eu pe ea. Am dorit-o mult, dar acuma inima ei este a mea, cu totul a mea, și nimic în lume nu m'ar putea despărți pe mine de ea, pe ea de mine. Vie rău voitorii să mă încrească înaintea ei, vie învidioșii să mă dispuie inima ei, nu, nu, nu vor putea. O a pucase așa, chiar a doua zi de nuntă, o durere grozavă, care-i desfigurase frumoșii obraji, Ți implusese ochii luminoși de lacrimi, Ți învinișise buzele Ți rumene, dar a fost scurt, trecător, curând a adormit zimbînd. Și acum doarme, doarme, doarme. St! șopti puînd degetul la gură și vorbind și mai încet, nu voi să mi-o deștepte nimeni, căci poate ar apuca o iar durerea, ah! și nu voi, nu pot să o vîz suferind...

La aceste vorbe ochii înjectați de sînge, se rotiră sperioși în juru-î.

— Vezi, dragă prietene, mai zise el, 'mi-au luat-o d'aci; heî, dar știu eu unde să o găsec, la adăpost de ori-ce supărare, ferită pe rele, liniștită, frumoasă și iubitoare.

În momentul acela, luna, plină și rotundă, scapă dintr'un nor ce o acoperea de câte-va minute și inundă fruntea prietenilor de lumină. Teodor se ridică repede după bancă, luă buchetul, aținti globul luminos, duse degetul la buze și făcînd semnul tăcerii, se depărtă cu privirile ațintite în spațiu.

Prietenul lui Teodor rămăsese uimit, neștiind ce să creadă și cum să-și explice conduita ciudată a amicalui său. Când Ți veni în gând să se ia dupe el, nu Ți mai putu vedea în cotro apucase și silit fu să se depărteze de acel loc cu sufletul foarte turburat.

Peste câte-va zile, deschizînd un ziar, vîzu, la diverse, că în cimitirul Bellu, în dimineața zilei de **, s'a găsit, pe un mormînt de curînd săpat, mort un tînar care de mai multă vreme își perduse mintea. Strîngea în mîna Ți înmănușată un buchet de flori și pe buza Ți răcită era întipărită expresiunea unui surîs, ce contrasta foarte mult cu locul și pozițiunea în care se găsisse nenorocitul.

Era el, Teodor, care Ți mărturisise că era fericit și Ți repetase că fericirea lui, după cum inima Ți spunea, eternă va fi.

Nicolae Țincu.

Singurul loc

Un singur loc există, păstrat pentru or cine,
În care omul poate să 'ncapă tocmai bine;
O dată ce concepe, să nască e silit,
Și dupe ce se naște, e tot nemulțumit;
E strîmt, ca să rămăie în pântecile mamei,
Și larg, să covârșească nemărginitul lumii;
Dar în mormînt, acolo, cel mare și cel mic
Incap de cînd se 'ngroapă și pînă-ajung nimic!

Th. M. Stoenescu.

UNA-ALTA

Un fricos fu provocat într'o zi în duel și cu toate că adversarul seî era foarte slab în scrimă, totuși nu voia să se bată.

— Nu Ți fie frică, Ți zise unul din martorii seî, — vî veți bate cu pistolul; și-apoi, ne-am înțeles cu martorii adversarului ca duelul să fie numai de formă. Nu va fi nici un pericol.

Cu această condițiune, fricosul primi să iasă pe teren.

Acolo însă adversarul, trăgând cu pistolul, îi găuri pălăria.

— M'ai trădat! strigă fricosul către martorul său; trebuia să mă înștiințezi să 'mă ia pălăria cea veche!

* * *

Impăratul Pavel I-iu al Rusiei, întâlni într-o zi în drum un soldat, a căruia înfățișare îi plăcu foarte mult.

— Urcă-te în trăsură cu mine, locotente! îi zise el.

— Vă înșelați, sire: eu sunt soldat.

— Impăratul nu se înșală, căpitane!

— Mă supun sire.

— Bine faci, maiorule. Șezi lângă mine.

— Dar, sire, nu îndrănesc să...

— Aide, colonele, îndrănește!

Din nefericire, împăratul tocmai ajunsese la palat. Dacă-ar mai fi întârziat câte-va minute, soldatul ar fi înaintat la rangul de general.

D'abia se văzuse însă soldatul colonel și a doua zi, întâlnindu-se iar cu împăratul, fu poftit din nou în trăsură și scăzut din grad în grad iarăși până la soldat.

* * *

Cine-va iubea cu pasiune femeile și caii. Își cheltuia averea de o potrivă pentru fiecare. Intr'o zi însă fiind luat de scurt ca să se pronunțe, ce iubea mai mult? el răspuse:

— Iubesc mai mult femeile, dar stimez mai mult caii.

* * *

Un provincial voi să intre într-o Duminică să viziteze Muzeul din Capitală.

Ușierul îl opri la intrare:

— Lasă bastonul, d-le!

— Da nu vezi, onorabile, că n'am baston?

— Asta nu-î treaba mea; urmă ușierul.

Eu sunt pus aci să primesc bastoanele; du-te și vino cu baston!

CURRENTUL GREC LA RUȘI

Familia Lichudi este însemnată și prin renume. La interogatorului, căruia au fost supuși acești frați în Mosqua, dânsii au spus că încă în secolul al 9-lea după Crist, principii Lichudi ocupau funcțiuni înalte în imperiul bizantin, și unul din Lichudi, anume Constantin, carele ar fi fost căsătorit cu fia imperatorului Constantin Monomach, după mărturia lui Zonar, a fost primul demnitar în sinclitul imperial și consilier al împăratului. La anul 1042 Monomach i-a dat în stăpânire Bulgaria, și l'a predestinat a-i fi și moștenitor. Dar dorința lui Monomach nu s'a realizat: după moartea lui, când s'a făcut imperator Michail Stratiotic, Constantin Lichudi a fost rechemat din Bulgaria, cedând principatul copiilor lui.

La invasiunea lui Isaac Comnin a fost făcător de pace, și, după moartea lui, după mărturia lui Ioann Curopalat, s'a înaintat pe scaunul patriarhal. După devastarea Bulgariei de către turci, descendenții lui Lichudi au trecut d'acolo la Constantinopol, iar la anul 1453, după luarea Constantinopolului de turci, s'au strămutat în insulele cicladice. Fiind strimtorați și aci de turci, au plecat și d'aci, la anul 1456, în insula Cefalonia, unde au fost primiți cu onoare de Nicefor Duca, primind de la el moșii atât în Zacynth, cât și în însăși Cefalonia. Aci din principele Marcu Lichud s'au născut Ioann și Spiridon Lichudi, în monarhism numiți Ioaniciu și

Nu se considera evghenist (nobil), dacă nu scia să vorbească grecește. Cel ce vorbea helenește, era considerat, ca om mare. Fie-care boier deci căuta să și învețe pe copiii lui grecește, pentru care scop chiar existau în capitalele țărilor române școli grecești, înființate încă înainte de epoca fanariotă și cari școli, în această epocă, se adăugară și înfloriră cu dascăli celebri greci, precum: *Ioann Agrafotic*, *Nicefor Theotokie*, *Sevastos*. Se învățau în aceste școli următoarele științe: Logica, Metafisica, Istoria, Filosofia, Rhetorica, Gramatica, limba Helenă. Aritmetica. Geometria, Logaritmemele, Trigonometria. Fizica, Chimia, Geografia, Meteorologia, Medicina populară, și Theologia. Se mai învăța și limbile: latină și franceză, și ne-au rămas mai multe dialoguri și exerciții din aceste limbi cu grecește modernă. Aceste cursuri se învățau numai în Iași și București.

Cele câte-va școli cari se aflau pe la ținături precum la episcopii, aveau cursuri elementare ro-

Sofroniū. Anume primul, Ioanu, s'a născut la 30 martie 1633, iar al doilea, Spiridon, s'a născut la anul 1652. Ambii frați Lichudi au învățat mai întâiu la un preot din Cefalonia, mai pe urmă au studiat în Veneția la învățatul Gerasim Vlachul (adică românul), fost în urmă mitropolit de Filadel fia, cunoscut priu scrierile sale theologice și filosofice. După aceea frații Lichudi au studiat 9 ani în Padua, în academia cotoniană, unde au ascultat, între altele, lecțiunile profesorului ieromonachului Arseniū Calludi, și unde au și obținut diplomele de doctori. La anul 1670 ambii frați s'au întors la Cefalonia și au fost chirotoniți în preoți de către Paisiū, arhiepiscop de Cefalonia. În curând Ioan a rămas văduv, și s'a călugărit sub numele de Ioanniciū. Partheniū, patriarch de Alexandria, l'a numit locotiitor

mănești. Domni fanarioți vroiră să introducă cursul grecești și în aceste școli, ceea ce însă nici-odată nu prinse rădăcini. Și la școalele din capitală era un dascăl de limba română pentru copiii începători. Se vede deci, că limba română a fost studiată în tot timpul epocii fanariote, însă numai în cunoștințele elementare, și acesta era neapărat, intru cât serviciul divin în toate bisericile mai sărace ale țerei (decî în toate bisericile sătești) se făcea în limba română, fiind-că călugării greci se introduseser numai cît pe la mănăstirile și bisericile cele mai avute. D'aceea și vedem pe Constantin Mavrocordat, că ia măsur. foarte aspre pentru aceea ca preoții să știe citi, și aduce celor din Moldova cărți românești din Muntenia, pentru ca să aibă pe ce efectua serviciul divin în biserică. În aceste școli românești, pe cât și se clasa elementară din școlile domnești, se învăța citirea, scrierea, catechismul, și puțină aritmetiă pe unele locuri. Cursurile grecești se ocupau cu științi și cunoștinți superioare, și erau deci o învățatură mai înaltă. De această învățatură însă se puteau folosi numai copiii de greci, și fiil de boieri, cari aveau pe acasă câte un dascăl grec, carele îi învăța limba grecească, așa ca să poată înțelege propunerea materiilor în această limbă. Cât despre copiii poporului de jos, învățămîntul grecesc nu le folose nimică nefindu-le conos-ută limba, în care se predă... Către finele epocii fanariote grecisarea claselor superioare ajunseee departe. Așa, mitropolitul *Iacob Stamati*, pe la anul 1792, să miră cum de națiile apusene ar învăța așa de curînd grecește, cu toate că le este o limbă străină pe cînd moldoveanul ar învăța așa de greș această limbă. Cu alte cuvinte mitropolitul consideră limba greacă o limbă, ce nu ar fi străină poporului moldovean. Astfel clasa cultă ajunsese a considera limba grecească ea limba poporului român. D'aceea și vedem în anul 1817, că se întocmesc codicile de legi în limba grecească: unul pentru Muntenia de Caragea, și altul pentru Moldova de Calimach. Pe la 1819 găsim în București un teatru de diletanți, în care mai mulți boeri tineri și cucoane joacă piese de teatru în grecește, între altele „Orest“ de italianul *Alfieri*, și vro câte-va tragedii de *Voltaire*... traduse în grecește. E-

al eparchiei cefaloniene, iar arhiepiscopul Paisiū l'a numit director al școalelor din Lixuriū și Argastoliū, orașe cefaloniene. Spiridon Lichudi s'a călugărit mai înainte încă de cît fratele său, și a fost numit director al școalei din orașul Sf. George. Ambii frați aparțineau frățimeii mănăstirei »Panagia Ieria« aproape de Veneția. Sofroniū Lichudi, după un timp oare-care, după învitarea mitropolitului Bartolomeū, a sosit în orașele Naxos și Arta, unde a fost profesor de filosofie și predicator. Din cauza foametei însă a plecat în Macedonia și Thesalia, unde un timp de patru ani a fost profesor și predicator distins. La anul 1680 el s'a întors în Cefalonia, unde a fost profesor și predicator doi ani. În anul 1683, în luna Martie, ambii frați au plecat cu vasul venețian »Dracovolante« la Constantinopol, și aci depu-

fectul culturii grecești asupra țerilor române fu următorul: mîntea boerilor, căror această învățatură le folosea, fu deschisă către științi, și trezi în ei iubirea de învățatură. Pe cînd în țerile apusene cultura să desvoltă mai întâiu în clasele de jos ale poporului, care ajunge prin revoluție a resturna apăsarea claselor superioare, în țerile române învățatura, adăugându-se către privilegiile clasei boerești, întărește și mai mult poziția acesteia. D'aceea clasa boerească se găsi preparată pentru primirea culturii apusene, și aceasta se putu hultui îndestul de ușor pe mîntea românească. Un alt efect și mai însemnat al culturii grecești fu îndreptarea românilor către Franția. Anume aproape toți principii fanarioți fusese dregători ai Porței Otomane, deci cunoșteau foarte bine limba diplomatică, carea de la epoca lui Ludovic al XIV era cea franceză. Toți grecii, cari aspiraū la postul de drageman, și apoi de Domn în țerile române, învățau pe fiil lor, trimițendu-i în Franția. *Geoi*, dînd ton în țerile române, introduseră moda învățaturii limbii franceze. Mai mulți boeri români de la începutul secolului al 19-lea țin profesori francezi în casele lor, și în anul 1801 întîlnim pe un fiu de boer, Bogdan, învățînd dreptul în Paris. Mai tîrziu, trezindu-se în români conștiința, că sînt un popor de viață latină, ei să apropiară și mai mult de Franția, și începu acel curent puternic către civilizația franceză, carea transformă fața țerilor române (*A. D. Xenopol*. „Istoria românilor pentru gimnazii și licee.“ Iași, 1886, pag. 144, 146—147, 171—173.) Mi aduc aminte, că onor. d. *Nicolae Ionescu*, fost ministru al afacerilor străine, și actual distins profesor de istoria universală critică la universitatea din Iași, spune că cursul său de istoria modernă, că cultura franceză s'a introdus la români mai ales prin ruși, în primul sfert al secolului al 19-lea, cultura franceză fiind predominantă, în Rusia mai ales sub imperatorul Alexandru I (1801—1825), educat de renumitul francez din Helveția *Laharp*. Anume a spus d. N. Ionescu aceasta cînd subsemnatul era student în anul al doilea de la facultatea de Litere din Iași, în luna maii 1882, cu ocazia publicării „arhivei“ Principelui de Vorontzov, fost ambasador rus la Londra...

nënd examen în știință, fiind cercați și în ori hodoxie, după însărcinarea patriarhului Dionisiu, aș predicat în biserica cathedrală, în prezența tuturor, în timp de cinci luni.

Cu plăcere primind propunerea d'a pleca în Rusia, Lichudi la 3 iuliu anul 1683 aș părăsit Constantinopolul, primind de la patriarhii de Orient o mărturie, prin care se constată, că ambii frați sânt orthodoxi și erudiți. Dânșii călătoreau prin *Moldavia* și *Valachia*. În *Valachia* aș rămas nouă luni, din cauza resbelului între austriaci și turci, în care resbel aș luat parte și tătarii din Crimea, și domni *Valachiei* și *Moldaviei*. După ce vizirul Cara-Mustafa a fost bătut sub Viena, a sosit în *Valachia* și domnitorul *Șerban Cantacuzin*, carele a primit pe frații Lichudi cu onoare, și, după a lui rugăminte, aș predicat în biserica Domnească în timpul postului mare. După aceea frații Lichudi aș plecat în *Transilvania*, la principele *Mihail Apafi*, cu scrisori de la *Șerban Cantacuzin*.

Aci aș petrecut trei luni în discuțiuni științifice cu profesorii Academiei despre materii religioase. În fine aș fost lăsați în Polonia, și la 5 august 1684 s'aș prezentat în orașelul Zalucovia lui Ioan Sobiesky, regelui Poloniei, carele le a permis d'a merge în Rusia. Dar iesuiții aș intrat cu dênșii în discuțiuni, și aș inspirat regelui, că ar fi necesar d'a reținea p'acești frați în Polonia. Regele în acel timp mergea cu armata sub *Chotin*, și Lichudi aș fost necesitați să urmeze pe rege. Pe când regele purta resbel cu turcii, frații Lichudi discutaș cu iesuiții. La 26 octombrie dênșii aș sosit la Liov (Lemberg) unde aș discutat cu cunoscutul iesuit Rucus. În fine în luna Decembre, aș primit pașaportul. Dar iesuiții iarăși i-aș reținut, și deja în Ianuarie 1685 ambii frați Lichudi în secret aș fugit din Polonia, aș ajuns la Kiev, unde s'aș oprit în mănăstirea »Mejgorie«. D'aci, prin orașul Nejin, aș sosit la Baturin, unde aș fost primiți bine de Ioan Samoilocici, hatmanul Rusiei mici, saș Ucrainei, primind de la el scrisoare către I-oannaș și Petru I, regii Moscoviei, cari admi-

nistraș țara, ambii sub regența Sofiei, sororei lor mai mare. La Mosqua Lichudi aș sosit la 6 Martie anul 1685.

Sosind la Mosqua, s'aș prezentat la ministerul afacerilor străine, unde aș fost interogați despre scopul sosirei, și aș prezentat două mărturii: una de la patriarhii de Orient, iar alta de la hatmanul Samoilocici. Patriarhii laudă pe Lichudi, ca foarte orthodoxi și învățați, rugând a li se da cuvenita onoare. Patriarhii de Orient n'aș adresat *anume* acea mărturie pentru frații Lichudi către regii și patriarhul din Mosqua, de oare-ce le era frică, ca acea mărturie să nu fie confiscată de turci și tătarii, atunci fiind resbel. La 9 Martie regii Ioan și Petru cu regența Sofia aș ascultat raportul despre sosirea fraților Lichudi. Ultimii aș fost prezentați suveranilor, aș pronunțat discursuri: unul în limba latină, iar altul în limba greacă... Frații Lichudi aș primit salar, li s'a desemnat pentru domiciliu mănăstirea grecească a sf. Nicolae, dar aci, fiind-le strîmt, s'aș mutat în mănăstirea «Ciudov», dar și aci n'aș domiciliat mult, fiind-le iarăși strîmt, și d'aceea s'aș mutat în mănăstirea «Arătarea Domnului» din Mosqua.

(Va urma)

George P. Samurianu.

CIOCOII VECHI ȘI NOUI

S A U

CE NAȘTE DIN PISICA ȘOARECII MĂNÂNCĂ

ROMAN ORIGINAL

de

Nicolae M. Philimon

(Urmare)

Hatmanul, luând toate acestea drept glume, își urmă dragostea cu cucoana și mai nainte, dar o păți cât se poate de bună.

Coconul scoase vorbă afară că pleacă la o moșie tocmai peste Olt, și ca să se dea mai mult crezământ acestei născociri, chemă pe vizitiu, și față cu cucoana îi porunci să dea cartea la neamț s'o dreagă, să poteovească caii și

să ungă hamurile. Când toate acestea fură gata, porunci să'i frigă un curcan, să'i cumpere icre, licurini și ghiudenuri; umplu și câte-va clondire cu vin și rachiu, și le puse la *scatolcă*; în sfârșit făcu atâtea pregătiri în cât nimeni nu se mai îndoia despre călătoria sa, iar dupe aceea se sui în caretă și plecă. Cooana cum îl vèzu eșit pe poartă, scrisse un răvaș Hatmanului Cărăbuș, ca să vie îndată. Hatmanul veni și petrecu toată ziua în oftări și îmbrățișări, iar colea pe la două-spre-zece ceasuri¹⁾ se desbracă de hainele sale, și se îmbracă cu antiriul de noapte al coconului; apoi după ce și aprinse un ciubuc cu acaimac și trase dintr'ensul de câte-va ori, se sui în pat lângă cocoana. Dumnezeu însă nu'i ajută, căci tocmai când era dragostea mai mare, se pomeniră cu coconul în mijlocul iatacului cu un iatagan în mână, parcă eșise din pământ. Bietul Cărăbuș înmărmuri de frică, iar cocoani îi veni *isterico*. Coconul stete puțin pe gânduri, apoi zise: bine măi Cărăbuș, ast-fel răsplătești tu prieteșugul și încrederea mea? Nu'ți am zis eu, și mai de-ună-zî, să'ți bagî mințile în cap, și să'mi lași nevasta în pace? Nu răspunzi nimic? așteaptă dar hoț de cinste căsnicească, că te-oî învăța eu minte!

Zicând aceste vorbe, deschise ușa puțin și începu să strige: Gheorghe, Ioane, Iordache!... N'apucă să sfârșească, și numai de cât veni vataful, vizitiul și doi țigani.

— „Ce poruncești cocoane, ziseră ei intrând în casă somnoroși și zăpăciți.“

— „Luați pe coconașul și duceți'l în *sacnasiu*.“

— „Numai de cât cocoane.“ — Ei luară pe bietul Cărăbuș de subțioară și'l duseră *tărăyi grăpiși* în *sacnasiu*.

Coconul rămând singur cu cocoana, în-crucișă mâinele la piept, și cletinând din cap îi zise:

— „Bune sunt astea Elencuțo dragă? Asta este răsplătirea care'mi dai, pentru strădanile mele? pentru dragostea mea? Să perî din casă *tălanio*, căci pe viul Dumnezeu te omor!... Dupe acea trecu în *sacnasiu* înfuriat și trase

o bătae țepănă lui Cărăbuș, apoi îl despue în pelea goală, îl unse cu păcură peste tot trupul, și dupe ce'i puse o păreche de coarne închise cu lacăt ca să nu le poată scoate, îi dete brânci din curte afară.

Era pe la un ceas din noapte. Lumea fur-nica pe drum. Cum vèzu dar pe Hatmanul negru ca un bivol și cu coarnele în cap, începu a'i da cu *hu'deo* în cât bietul om ne mai știind ce să facă, o luă la fugă și se ascunse sub podișca de la sfântu Ilie dupe podu Calicilor; dar nici acolo nu'l lăsară în pace căinii mahalalii prin lătratul și urletele lor cele grozave.

În sfârșit, eși de sub podișcă și porni către streaje la o vie a sa, ca de acolo să trimită să'i aducă haine de primeneală și cele-lalte.

Ajungând la vie, începu a bate cu tărie în ușa vierului, carele aflându-se tocmai în somnul d'entēiū, și nevoind să se scoale, trimise pe un argat să vază cine bate la ușe. Argatul, dupe ce se scărpină în cap de mai multe ori, se duse să deschidă ușa; dar cum vèzu pe Hatmanul în starea în care se afla, începu să sbiere ca un *năbăddios* și închise ușa cu răpeziciune.“

— „Dar ce ai mă *neghiobule*, strigă vierul supărat că și stricase somnul.“

— „Ce să am; iacă a venit dracul să ne ia.“

— „Ba te-o lua pe tine nevoiașule. Deschide ușa auzi tu, și vezi cine este?“

— „Da nu'ți-am spus măi omule, că este dracu?“

— „Vierul sări necăjit din pat, și îmbrâncind pe argat zise:

— „Cine bate la ușe?“

— „Eū Ioane.“

— „Cine ești tu? răspunde.“

— „Sunt stăpănu tēu, nu mă cunoști?“

Vierul deschise ușa, dar o închise iarăși cu repeziciune, crezând că a vèzut pe dracul în adevăr.

— „Ci deschide o-dată mă Ioane, nu mă ține în frig.“

— „Nu deschiz eū dracului.“

— „Dar eū sunt stăpănu tēu, nu sunt dracul. Deschide că mor de frig.“

¹⁾ Opt și jumătate Europenești.

— „Nu deschiz, căci ești dracul cu glasul boierului.“

În sfârșit, dupe mai multe sbuciumări, vierul îi deschise ușa și îl primi în casă, iar dupe aceea puse cazanul pe foc și îl îmbăie ca p'un copil mic, apoi trămise la curte să îi aducă haine și un ferar ca să îi scoată coarnele.

— „Ce spuți tu mă, Tomo! exclamă ciocoii cu mirare, sunt astea adevărate?“

— „Adevărul curat fraților.“

— „Bre! dar asta seamănă a basmu.“

Abia se terminase povestirea aceasta, și de o dată intră un seimean spăthăresc și zise cu glas răsunător: „S'a spart teatru copii; aide, ești de strigați caleșcile stăpânilor voștri.“

Un om onest s'ar fi scandalizat privind pe acele slugi nerușinate cu ce grabă se desbrăcău de hainele boierilor, și cum se silea a le scutura de praf și a le netezi, ca să nu se cunoască reaoa întrebunțare ce suferiseră ele în timpul represintării.

În fine, privitorii se duseră toți pe la casele lor; teatrul se închise, și totul intră într'o perfectă liniște.

CAPITOLUL XXIV

Cochii vechi

Costea Chiorul, primind biletul lui Păturică, despre care am vorbit într'unul din capitolele precedente, se îmbracă în grabă cu giubeaoa, și luând dupe masă un catastif de dare și luare, se duse cu mare iuțeală ca să se întâlnească cu complicele său.

Ajungând la poarta caselor Postelnicului, își rădică gulerul giubelei în sus și lăsă caucul pe ochi, ca să nu fie cunoscut de slugile curții; apoi dupe ce aruncă o privire repede peste toată curtea, și se asigură că nu l'a văzut nimeni, intră în galeria beciurilor de sub case, și de acolo în oadaa lui Păturică.

Ciocoii se afla în momentele acelea răsturnat pe pat, și absorbit în meditațiuni; dar cum auzi sgomotul ușii și văzu pe Costea intrând, se sculă dupe pat ca să l' primească.

— „Bine, ai venit kir Costeo, îi zise el cu un suris silit.“

— „Bine te-am găsit, cocoane Dinule, res-

punse șiretul neguțător, compundu-și trăsurile feței dupe împrejurare.“

— „Ia spune-mi, cum mergi cu *alișverişurile*?“

— „Dupe vremi, cocoane Dinule.“

— „Știi la ce te-am chemat?“

— „Nu știu, dar îmi închipuiesc că pentru răfuirea socotelelor dintre noi.“

— „Bravo kir Costeo! ai ghicit. Să începem dar?“

— „Să începem.“

Ciocoii închise ușa pe din lăuntru, și scoțând un catastif dintr'un sipet, zise lui Costea.

— „Să *paravalisim* mai întâiu condeile ca să vedem dacă se potrivește catastiful meu cu al dumitale.“

Costea deschise catastiful seă, și citi toate târguelile făcute de Kira Ducea și de Postelnicul. Păturică văzând că se potrivește cu însemnarea sa, zise cu aer de încredere:

— „Destul Kir Costeo, nu mai citi că te crez; apoi scoțând de sub brâu, două hârtii îndoite zise:“

— „Iată foaia de socoteală iscălită de dumneata, iată și *teșchereaoa* prin care faci cunoscut că toată marfa vândută, ai primit'o înapoi prin mine.“

— „E foarte adevărat.“

— „Ei Kir Costeo, ia spune-mi acum cât o să'mi ceri la sută pentru că ai luat parte la acest alișveriş (daraveră) prefăcut.“

Costea începu să își răsucească mustața cam pus pe gânduri, apoi dupe ce privi pe ciocoi cu un zîmbet perfid zise:

— „Să împărțim pe din două.“

— „Ce ai zis!... pe din două!...“

— „Da; pe din două.“

— „Dar bine, asta'i furțișag, nu mai e neguțătorie.“

— „Ba furțișag nu glumă, cu deosebire numai că hoțul cel mai mare nu sunt eu, ci domnia-ta și Kira Ducea.“

Păturică neașteptându-se la atâta obrăznicie din partea lui Costea, se cam uimi, dar viindu-și în sine, zise:

— „Ia lasă glumele la o parte Kir Costeo, și spune-mi cu ce te mulțumești pentru treșoara aceasta?“

— „Am zis'o odată.“

— „Dar bine măi omule, nu e prea mult? să-ți dau două-zeci și cinci la sută.“

E prea puțin, cocoane Dinule. Asta-î treabă de pușcărie, și dumneata scapă cu una cu alta; dar pe mine mă dă pân tîrg cu capul ras, și mă duce la oca părăsită!“

Fanariotul scoase baniî ca să răfuiască socoteala, dar Păturică îl întrerupse zicînd:

— „Dar bine, despre moșie nu'mi vorbești nimic?“

— „Asta-î altă treabă. Dă-mi lei zece mii ce am cheltuit în *rușeturi*, și iată zăpădul a-deverit de Măria sa și de Hătmănie.“

— „Dar ia spune-mi cui ai dat acele rușeturi?“

— „Am dat, mă rog dumitale bun, lei cinci mii starostii de neguțătorii¹⁾, ca să nu amâne vînzarea. Am dat lui Telal-bașa lei 1,000, ca să nu iasă mușterii mulți să ne strice chilipirul. E!... am dat zarafului (casierului) de la Cochii vechi lei una mie, ca să'mi facă zădufuri (gretăți) la număratoarea banilor, două mii de lei am dat havaetul mezelului, iară cei-îlaltii cinci sute, îi am dat bacșiș *iamacilor* și *calemgiilor*. Fă acum socoteala și vezi?“

— „Bine, fie precum zici. Ado șapte-zeci pungă de bani și zăpădul moșiei.“

— „Bucuros beimu; și pe dată îi numără baniî, dându-i și zăpădul în mână.“

— „Acum să vorbim despre cele-îlalte două moșii ale Postelnicului ce se vînd mâine la Cochii vechi.“

Costea scoase orologiul, și vîzînd că arată 4 ore turcești, zise:

— „Pe mâine cocoane Dinule, căci e cam târziu, și mă ia streaja.“

— „Dar unde ne vom găsi mâine?“

— „La *Ciocoii Vechi*.“

— „Bine.“

A doua zi era să se facă mari vînzări prin mezat. Starostea de neguțătorii venise foarte de dimineață la stărostie, și ca un bun angajat ce era, își puse în regulă hîrțile tuturor ob-

jectelor ce era să se vîndă în acea zi. Neguțătorii ce compuneau Căsuțul stărostiei, era aleși dintre lipsecani, giuvaergii, argintari și cojocari subțiri, oameni cu cunoștințe speciale despre prețul obiectelor ce se vindea la mezat.

În ziua aceea erau puse spre vînzare mai multe moșii, între care figurau și cele două ale Postelnicului Andronache Tuzluc; patru vii lucrătoare, două vile părăginite, șase perechi de case, diamanticele și blănării.

Vînzarea începu de la haine și giuvaericele. Aerul rîsuna de glasul cel tare și țipător al telalilor cari făceau din *caraghioslăc* și datorita funcțiunii lor un ce identic. — Acești oameni fără pudoare, cei mai mulți armeni și greci de origine, voind să dea un aer comic meseriei lor, strîbăteau piața, făcînd gesturi comice și strîngînd din toată puterea plămînilor:—două sute de lei binișul Boerului X***; o sută de lei maloteaoa cocoanei E***. Areci?!... Areci?!... odată... de două ori... cine dă mai mult?

Era foarte trist pentru un om cugetător a privi cum aceste obiecte de mare preț treceau din stăpînirea boierilor într'a ciocoilor procopșiți de densii, cari le cumpărau cu prețuri foarte scăzute, și le plăteau cu baniî furați de la stăpînii lor.

Printre mulțimea de curioși, adunată acolo mai mult ca să-și petreacă timpul de cât spre a cumpăra ceva de la licitație, figura și Costea Chiorul împreună cu Păturică. Ei șezură cât-va timp liniștiți; dar cînd veni rîudul moșiiilor a se striga la mezat, Costea zise lui Păturică:

— „Cocoane Dinule, facem vre-o trebioară astăzi?“

— „Mă mai întreb? doar n'oi fi venit aci de florile mărului.“

— „Așa crez și eu; dar voiam să știu, căci mai am și alte trebă de făcut.“

— „Ei bine, ia spune-mi, ce o să'mi ceri ca să'mi cumperi moșiiile stăpînului meu?“

— „Cinci la pungă după invoiala cea vechie.“

— „Te-ai dedulcit de la moșia Răsucita, dar nu este în toate zilele Paști.“

— „Ei bine, fie patru.“

— „Așa îmi mai vine la socoteală.“

¹⁾ Starostea de neguțătorii era ales dintre boierinași; el presida adunarea neguțătorilor ce formau pe atunci Cochii vechi sau Trib. de Comerții, și avea dreptul să poarte barbă.

— „Să facem înscrisurile?“

— „Să le facem.“

Costea intră într-o prăvălie, și făcu înscrisul acesta:

„Două moșii și anume: *Plâncurile* și *Chinuelele* din sud Buzău ale Postelnicului Andronache Tuzluc le-am cumpărat pentru dumneavoastră Marele Pitar Dinu Păturică și cu banii „dumisale, iar eu sunt numai vechil din parte“.“

1818 Sept. 23.

Costea Bogasierul.

— „Poftim boerule,—zise Costea, dând înscrisul în mâna lui Păturică;—dă-mi acum banii, și lucrul e isprăvit.“

— „Ce bani îmi ceri; nu știu că sunt Sameș la Hătmănie? Vino mâine să-ți dau *teșcherea* că s'a-ă primit prețul acestor moșii.“

— „Voiu face precum poruncești.“

Dupe ce acești tâlhari puseră la cale nerușinoasa lor speculație, se despărțiră. Păturică se duse la Hătmănie, iar Costea rămase la *Cochii vechi* ca să cumpere moșiile.

CAPITOLUL XXV

Marea Hătmănie.

Hatmanul cel mare era executorul tuturor decretelor domnești și al hotărârilor Divanului, relative la împliniri de datorii, *clironomii*, vnzări de moșii, case și altele de felul acesta. Hatmanul mai era dator a îmfațisa pricinele de judecări înaintea Divanului. In cazul acesta el sta pe picioare ținând în mâini un baston de argint, semn al dregătoriei sale; iar când părerile boierilor divaniți erau împărțite, lua și el parte în desbatere de o potrivă cu judecătorii.

Personalul cancelariei acestei autorități era compus de un Sameș însărcinat cu păstrarea banilor ce se depuneau acolo și cu ținerea corespondenței, un Condicar și câți-va scriitori, șase zapci pentru împliniri de bani și îmfațiseri de pricină în București, și câte unul din fiecare județ, tot cu asemenea îndatoriri. Osebit de aceștia, Hătmănia avea un steag de slujitori și *mumbașiri*¹⁾ cu cari se slujia la împliniri

de bani și execuțiuni.

Localul se compunea din opt camere, ce formau o casă cu două rânduri: în rândul de jos ședeau slujitorii și mumbașirii, iar în cel de sus era cancelaria Hătmăniei așezată în felul acesta: una din cele mai luminoase camere era destinată pentru marele Hatman, alta pentru Sameșul împreună cu cei-l'alți amployați ai săi, iar în cele-l'alte două se păstrați banii împliniți și obiectele de preț lăsate în depositul Hătmăniei.

Odaia Hatmanului avea un pat lung și înfundat și împodobit cu așternuturi de cele obicinuite pe timpii de atunci; mai avea și câte-va scaune pentru trebuința persoanelor ce veneau să reclame ajutorul acestei dregătorii în diferitele lor interese.

Mobilierul Sameșiei se compunea dintr'un pat foarte mic pe care ședea Sameșul și o masă retundă pe care scria el.

Lângă unul din părțile camerei se afla o laviță lungă pe care ședea Logofeții și Iamaciți trebuincioși pentru scrierea poruncilor și trecerea în Condiți a banilor Hătmăniei; iar în fundul acestei camere erau două lăzi vechi pe care ședeau câți-va copii luați pe pricopseală și se exersau la scris după modelul acesta:

„Cel ce se silește la învățatură și cu gându: „rile sburatic, aceuia poți să-ți zici carne cu ochi, iar nu om. Iproci.“

Pe la două ore turcești¹⁾ un sgomot ce se făcea prin curtea Hătmăniei, anunța venirea Sameșului la cancelarie. Condicarul, logofeții și iamaciți înștiințându-se despre aceasta, își strânseră giubelele la piept și puind mâna dreaptă d'asupra inimei, primiră pe boierul Sameș și cu capetele plecate până la pământ.

Cum intră Sameșul înăuntru își scoase giubeaoa și o dete unui slujitor carele o scutura și o puse pe un scaun; alt slujitor îi trase din picioare cismele cele roșii de pele de țap; iar după acea Sameșul se sui în pat și scoase dintr'o mică lădiță câte-va plicuri pe care le puse pe mica sa mescioară și începu a le desfăce pe rând și a căuta printr'ensele cu o nerăbdare văzută.

¹⁾ Mumbașirii erau pe atunci acea ce este astăzi execuțiunea polițienească.

¹⁾ Două ore turcești fac nouă și jumătate Europe-nești.

Hărtia, ce căuta el, era o jalbă dată de Banul R. G. către principele Caragea în pricina unei petre mari de smarand; care, fiind pusă în păstrarea unui bancher și mai în urmă la Hătmănie, se schimbase prin vicieșug și se pusesse alta proastă în locul ei.

Dinu Păturică în calitatea sa de Sameși al Hătmăniei cunoștea foarte bine istoria schimbării acei petre, căci era el însuși autorul acei hoții; voind însă a rădica de asupra sa responsabilitatea acestei fapte, scoase călimările de la brâu și scrisese Mitropolitului pitacul acesta:

„Cu fiească evlavie sărut blagoslovitorea „dreaptă a prea sfinției tale părinte Mitropolit.”

„Din coprirea acestei jelibă ce a dat către „Măria sa, Dum. biv-vel Ban R*** G*** pentru o peatră verde, care fiind în depositon la „mai multe mâini, se zice că s'ar fi schimbat „puindu-se în locu'i alta mincinoasă.

„Ci dar din porunca *Gospod* ¹⁾, iată trămit „prea osfinției tale acea piatră ca să o aibă în „păstrare, și să am sînetul sfinției tale de primirea ei. Și

sunt
al sfinției tale
plecat fiu sufletesc și
slugă
Vel Hatman.

Acest pitac fu înfățișat Marelui Hatman, care îl subscrise fără cea mai mică observațiune, și ordonă să'l trămiță la Mitropolie împreună cu piatra cea mincinoasă.

În momentul când Păturică eșia din camera Hatmanului plin de bucurie, căci se pusesse în siguranță despre relele urmări ce ar fi putut să aibă hoția sa, i se presintă înainte un individ, care după îmbrăcăminte și alte amărunte, semena a fi boier de țară.

Noul venit se apropie de Păturică, făcând încetat complimente silite, iar când ajunse în apropierea cuvenită, scoase din buzunar o jalbă și o dete în mâna lui.

— „Ce ceri boerule printre'această jalbă, zise Păturică cu aer de autoritate.

— „Cer de la cinstita Hătmănie să'mi sloboază lei șase miș prețul viei mele, ce s'a vîndut la *Cochii vechi* de bună voea mea.”

— „Așa este boerule, precum zicii, răspuse Păturică dând fesul pe ceafă și scărbindându-se în cap cu nepăsare, dar poate să se ivească ceva datornic, și noi trebuie să cercetăm cu băgare de ceamă această *mădea*, ca să nu cădem în răspundere.”

— „Și în cât timp s'ar putea săvârși aceste *marafeturi* ale cinstitei Hătmăniei.”

— „Se cere timp îndelungat beimu. Trebuie să strige preistavul în București, să facem un tacâm de pitace către zapcii hătmănești de prin județe, și dacă după o lună de la darea acestui *meșam* ¹⁾, nu se va arăta nici un datornic, vino să'ți primești banii.”

— „Dar banii aceștia imi trebuie acum, căci sunt fără *husme* de atâta timp, și n'am cu ce să'mi hrănesc nevasta și copiii.”

— „Asta nu este treaba mea. Un slujbași credincios trebuie să se supue *neșamului*.”

— „Așa este boerule, răspuse jeluitorul puind cu mare iuțeală douăzeci rubiele sub hărțile Rămeșiei, dar când veți vrea dumneata treaba se face, căci slavă Domnului, nu sunt om perdut.”

Păturică, care întrecea la vedere chiar pe Argus, nu numai că văzu rubielele, dar putu chiar să le numere din vedere, cu toată iuțeala ce întrebuițase jeluitorul în punerea lor sub hărțile, se prefăcu însă că nu vede nimic, apoi luând un aer mai blând zise:

— „Aide! fie după voința dumatăle; o să'ți fac acest hatâr, și de voiți păți ceva, veți da seama la Dumnezeui.”

— „Logofete Radule, adăogă el întorcându-se către subalternii săi, ia condica de amaneturi și trece banii boerului la partida plăților, iar el se sculă din pat și se duse în cameră, de unde se întoarse peste puțin cu o pungă pecetluită; puse pe jeluitor să subscrie de primirea banilor, iar după aceea îi dete punga zicînd:

— „Iată boerule banii dumatăle, ast-fel precum 'i-am primit de la stărostie. Privește bine pecetia; vezi de are vre-un eusur, ca să nu avem vorbe la urmă.”

¹⁾ Domnească.

¹⁾ Regulă, ordin sau lege.

Jeluitorul luă punga și eși plin de încredere că a scăpat numai cu cele douăzeci rubiele ce dedese Sameșului, dar se amăgea, ceci abia ce eși din cancelaria Hătmaniei, fu înconjurat de condicari, logofetei, iamacii și slujitorii. Condicarul cerea să-i plătească pentru trecerea în condică, logofetei pentru tacâmul de pîtace, ce erau să serie, dacă s'ar fi ivit vre-o pretenție asupra banilor ce primise; iar iamacii și slujitorii, negăsind alt pretecest ca să scoată și ei ceva din punga nenorocitului împricinat, cereau în numele protectorilor lor. Unul zicea: dă'mi și mie ceva căci sunt al marelui Hatman, altul, dă'mi că sunt luat pe pricopseală de dumnealui Sameșiu, etc.

(Va urma)

BIBLIOGRAFIE

Fotografia în streinătate face mari progrese. S'a format aproape o bibliotecă întreagă de uvraje ce se ocupă de cele mai mici amănunțimi ale acestei arte. Se știe că librăria editoare Gauthier-Villars din Paris a dat lu lumină cele mai multe cărți de acest fel. N'a existat însă până acum o scriere care să trateze despre Hidrochinonă cu metodă și precisiune. D-nul Balagny, inventatorul acestui dezvoltător automat destinat a răsărăti lumea fotografică, a publicat o carte intitulată P'Hidrochinone, care dă cele mai simple și cele mai complete detalii asupra procedurii seue. Cartea în cestiune se poate procura de la librăria Gauthier-Villars 55, quai des Grands-Augustins, Paris. — Prețul 1 franc.

Tot în editura aceleiași librării, a mai apărut:

Procedés Photographiques, pour l'application directe Sur La Porcelaine, avec couleurs vitrifiables, de E. Godard.

Prețul 1 franc.

Aceste cărți sunt foarte folositoare pentru fotografi și mai ales pentru amatorii care se ocupă cu această artă.

RECREAȚII

No. 7. Fantesie.

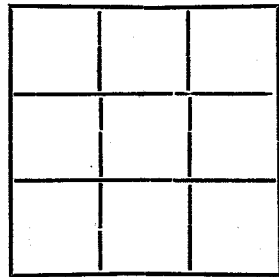
Din cele nouăsprezece linii drepte ce formează a-

ceste 4 figuri geometrice să se dea afară cinci linii și să rămăe zece:

No. 8. Fantesie.

Din cele 24 de laturi ale acestor 9 patrate să se dea afară 8 laturi, ast-fel ca să rămăe numai 2 patrate:

Dintre deslegătorii ambelor acestot fantesii cel care va eși la sorți, va primi ca premii o colecție pe 1/2 an a „Revistei Literare“.

DESLEGĂRILE DIN No. 20.

No. 5. Problemă.

$$1847 - \frac{1^2 + 8^2}{1 + 64} = 65; \quad \frac{4^2 + 7^2}{16 + 49} = 65; \quad \text{și } 18 + 47 = 65.$$

No. 6. Cwéntul Birombic:

J
C U C
C O V O R
J U V E N A L
C O N A C
R A C
L
G
M O D
M O L O Z
G O L O G A N
D O G A R
Z A R
N

Din 141 deslegătorii au trimis ambele soluțiuni adeverate: d-nii G. Ionescu, — S. Eisemberg, — Aureliu Eliade, — N. Hepites, — N. Negulescu, — G. Constantiniu — S. S. Irimiescu, — V. Petrescu, — Gheorghe Ștefănescu — D. M. Lebel, — A. Israilovic, — Sf. Sa Pr. G. Floru, — Rele Aretie Ionescu, — Elena Ionescu, — Beatrice Teodorescu, — Maria Cociuban, — Oscar D. Alpern, — B. Netzler, — A. I. Ghelert.

PREMIUL a fost câștigat de d-nul Aureliu P. Eliade, din Ploest.